

I. Ю. Спіфанова

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів
Вінницького національного технічного університету (Україна)
irina721980@mail.ru

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розглянуто економічну сутність і запропоновано авторське визначення фінансового забезпечення інноваційної діяльності промислових підприємств. Систематизовано складові та етапи фінансового забезпечення інноваційної діяльності.

Ключові слова: фінансове забезпечення, фінансові ресурси, інноваційна діяльність, промислове підприємство.

И. Ю. Епифанова

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ФИНАНСОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Рассмотрена экономическая сущность и предложено авторское определение финансового обеспечения инновационной деятельности промышленных предприятий. Систематизированы составляющие и этапы финансового обеспечения инновационной деятельности.

Ключевые слова: финансовое обеспечение, финансовые ресурсы, финансирование, инновации, инновационная деятельность.

Iryna Yepifanova

THEORETICAL ASPECTS OF FINANCIAL MAINTENANCE OF INNOVATIVE ACTIVITY OF THE INDUSTRIAL ENTERPRISES

In the article the economic essence is considered and author's definition of financial maintenance of innovative activity of the industrial enterprises is offered. Components and stages of financial maintenance of innovative activity are systematised.

Key words: financial maintenance, financial resources, financing, innovations, innovative activity.

Постановка проблеми. В умовах фінансової кризи та дефіцитності оборотних активів наявність фінансових ресурсів є одним із визначальних факторів розвитку підприємств, а ефективність їх діяльності безпосередньо залежить від того, наскільки швидко кошти, вкладені в активи, перетворюються в реальні гроші. Рівень конкурентоспроможності значною мірою формує ефективність управління фінансами, тобто визначення загальної потреби у фінансових ресурсах – їх оптимальної структури та умов залучення. Управління фінансами передбачає не лише ефективне використання вже накопиченої частини фінансових ресурсів, а й формування додаткових, що забезпечують майбутній розвиток підприємства і сприяють підвищенню його конкурентоспроможності та ефективності інноваційної діяльності.

Однією з основних проблем, що гальмує ефективне здійснення інноваційної діяльності, є недостатній обсяг фінансового забезпечення. Водночас, належний рівень фінансування інноваційної діяльності є чинником соціально-економічного зростання як окремих підприємств, так і країни у цілому, оскільки ефективно фінансове забезпечення цієї діяльності сприяє вирішенню економічних, соціальних, екологічних та інших проблем розвитку сучасного суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання аналізу сутності, механізму, складових фінансового забезпечення інноваційної діяльності розглядалися такими вченими, як Федулова І. В., Москаль О. І., Сокирська І. Г., Колодізев О. М., Возняк Г. В., Кузнєцова А. Я., Зимовець В. В. Однак це питання потребує подальшого дослідження з огляду на нові тенденції розвитку.

Метою статті є визначення економічної сутності та систематизація основних складових фінансового забезпечення інноваційної діяльності промислових підприємств.

Основні результати дослідження. Головною метою інноваційної діяльності є досягнення конкурентоспроможності на мікро-, мезо- та макrorівнях у результаті впровадження інновацій на основі наукових досягнень і передо-

вого досвіду, а відтак підвищення прибутковості та ефективності діяльності економічних систем у цілому.

Інноваційна діяльність завжди має три обов'язкові складові: 1) проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт; 2) створення інновації; 3) комерціалізація інновації.

Упровадження кожної зі складових потребує відповідних ресурсів: фінансових, трудових, матеріальних, виробничих, технологічних тощо. Основними серед них є фінансові ресурси, оскільки досить часто саме через відсутність належного фінансування цікаві інноваційні ідеї не знаходять практичної реалізації. За підрахунками фахівців, для досягнення рівня інтенсивного споживання інновації народним господарством співвідношення між витратами трьох головних стадій життєвого циклу продукту (фундаментальні дослідження – конструкторсько-технологічні розробки, створення дослідного зразка – промислове освоєння) має становити 1:10:100. Це означає, що витрати на реалізацію одного інноваційного проекту в середньому в 100 разів вищі, ніж витрати на одержання необхідних для нього результатів фундаментальних досліджень [1, с. 197]. Саме тому важливу роль в інноваційній діяльності відіграє фінансове забезпечення.

В економічній літературі існують різні погляди щодо економічної сутності фінансового забезпечення інноваційної діяльності промислових підприємств (табл.). На думку багатьох учених фінансове забезпечення є тотожним фінансуванню і передбачає як формування фінансових ресурсів з метою ефективного здійснення інноваційної діяльності, так і процес їх використання. Зокрема О. І. Москаль визначає фінансове забезпечення як сукупність економічних відносин, що виникають з приводу пошуку, залучення та ефективного використання фінансових ресурсів й організаційно-управлінських принципів, методів і форм їх впливу на соціально-економічну життєдіяльність [2].

Колодізев О. М. виділяє п'ять науково-методичних підходів до розуміння сутності поняття «фінансове забезпечення» – ресурсний, витратний, структурний, функціональ-

ний, комплексний [3]. Відповідно до комплексного підходу автор визначає фінансове забезпечення інноваційної діяльності як сукупність економічних відносин, що виникають з приводу пошуку, залучення та ефективного використання фінансових ресурсів, а також організаційно-управлінських принципів, методів і форм впливу цих ресурсів на інноваційний розвиток національної економіки [3]. Сокирська І. Г. розглядає фінансове забезпечення діяльності з позиції реалізації неперервного характеру відтворювальних процесів за рахунок власних та залучених фінансових ресурсів із виокремленням механізму фінансового забезпечення, формування структури капіталу, планування і бюджетування та балансування грошових потоків [4].

Проаналізувавши підходи зазначеної групи авторів, можна виділити певні взаємопов'язані етапи фінансового забезпечення:

1. Формування необхідного обсягу фінансового забезпечення інноваційної діяльності, що передбачає визначення:
 - загальної потреби у фінансових ресурсах;
 - обсягу внутрішніх (власних) фінансових ресурсів для фінансування інноваційної діяльності;
 - обсягу та вартості необхідних зовнішніх фінансових ресурсів для фінансування інноваційної діяльності;
 - форм і методів фінансування;
 - каналів залучення потрібної кількості зовнішніх фінансових ресурсів.

2. Використання сформованих фінансових ресурсів у процесі інноваційної діяльності.

3. Отримання ефекту від використаного фінансового забезпечення (досягнення бажаного фінансового результату, необхідного рівня рентабельності та прибутковості інвесторів, покриття інших витрат за зовнішніми фінансовими ресурсами).

Інша група вчених вважає, що поняття «фінансове забезпечення» та «фінансування» не є тотожними і потребують розмежування. Наприклад, на думку Ільїної К. О., недоцільно ототожнювати фінансове забезпечення інноваційної діяльності, яке полягає у формуванні ресурсної бази, та фінансування, що передбачає розподіл нагромаджених коштів. Безперервне надходження фінансових ресурсів на інноваційні потреби залежить від доступності й достатності джерел. Тому для активізації інноваційних процесів необхідним є формування ефективної системи фінансового забезпечення інноваційного розвитку [5, с. 6]. Такої самої думки дотримується Н. Я. Зінько, який підкреслює, що «фінансове забезпечення» означає пошук і вибір джерел фінансових ресурсів, тоді як «фінансування» передбачає процес використання цих фінансових ресурсів [6, с. 7].

Юркевич О. М. визначає фінансове забезпечення інноваційної діяльності як сукупність взаємопов'язаних елементів (суб'єктів, об'єктів, джерел і методів фінансування інноваційної діяльності), спрямовану на стимулювання фінансування інноваційної діяльності, здійснення якої потребує значної концентрації фінансових ресурсів для отримання певного економічного ефекту [7, с. 7].

Онишко С. В. розуміє фінансове забезпечення як цілісний процес, що охоплює власне фінансове забезпечення, можливість нагромадження і відтворення фінансових ресурсів, а також його регулятивний потенціал. Зважаючи на те, що економічну основу фінансового забезпечення становлять фінансові ресурси, головні його проблеми вбачають у їх відсутності [8, с. 10].

Таблиця	
Систематизація підходів щодо визначення фінансового забезпечення інноваційної діяльності	
Автор	Фінансове забезпечення інноваційної діяльності – це:
Москаль О. І. [2]	сукупність економічних відносин, що виникають з приводу пошуку, залучення та ефективного використання фінансових ресурсів й організаційно-управлінських принципів, методів і форм їх впливу на соціально-економічну життєдіяльність
Колодізев О. М. [3]	сукупність економічних відносин, що виникають з приводу пошуку, залучення та ефективного використання фінансових ресурсів, а також організаційно-управлінських принципів, методів і форм впливу цих ресурсів на інноваційний розвиток національної економіки
Сокирська І. Г. [4]	реалізація неперервного характеру відтворювальних процесів за рахунок власних та залучених фінансових ресурсів із виокремленням механізму фінансового забезпечення, формування структури капіталу, планування і бюджетування та балансування грошових потоків
Ільїна К. О. [5, с. 6]	формування ресурсної бази інноваційної діяльності
Зінько Н. Я. [6, с. 7]	пошук та вибір джерел фінансових ресурсів інноваційної діяльності
Юркевич О. М. [7, с. 7]	сукупність взаємопов'язаних елементів (суб'єктів, об'єктів, джерел і методів фінансування інноваційної діяльності), спрямовану на стимулювання фінансування інноваційної діяльності, здійснення якої потребує значної концентрації фінансових ресурсів для отримання певного економічного ефекту
Онишко С. В. [8, с. 10]	цілісний процес, що охоплює власне фінансове забезпечення, можливість нагромадження і відтворення фінансових ресурсів, а також його регулятивний потенціал
Возняк Г. В., Кузнєцова А. Я. [9, с. 22]	комплекс методів та важелів впливу на інноваційну діяльність, який реалізується в різних формах через відповідну систему фінансування

Джерело: Систематизовано автором

Найпоширенішим є визначення фінансового забезпечення інноваційної діяльності як комплексу методів та важелів впливу на інноваційну діяльність, який реалізується в різних формах через відповідну систему фінансування [9, с. 22]. Виходячи з такого розуміння, основними складовими фінансового забезпечення інноваційної діяльності є методи та форми фінансування, важелі впливу на інноваційну діяльність, джерела надходження коштів, моніторинг і контроль за фінансуванням інноваційної діяльності.

Водночас, якщо розмежовувати поняття «фінансування» та «фінансове забезпечення», то постає таке дискусійне питання: яким чином визначити необхідність чи доцільність додаткового залучення коштів в інноваційну діяльність. Відомо, що інноваційна діяльність – це тривалий процес, на який впливають фактори часу, невизначеності, ризику, ліквідності, тож очевидно, що потреби у фінансуванні інноваційної діяльності на різних її етапах є неоднаковими і вимагають постійного коригування.

Але найважливішим завданням суб'єктів господарювання на різних рівнях є ефективно використання фінансових ресурсів у ході здійснення інноваційної діяльності. Згідно із Законом України «Про інноваційну діяльність» джерелами фінансового забезпечення цієї діяльності є: кошти Державного бюджету України; кошти місцевих бюджетів і кошти бюджету Автономної Республіки Крим; власні кошти спеціалізованих державних та комунальних інноваційних фінансово-кредитних установ; власні чи запозичені кошти суб'єктів інноваційної діяльності; кошти (інвестиції) будь-яких фізичних і юридичних осіб; інші джерела, не заборонені законодавством України [10].

Однаковий обсяг фінансового забезпечення інноваційної діяльності різними підприємствами може використовуватись по-різному, а тому й давати різний рівень прибутку, рентабельності. Тому досить важливо оцінити ефективність фінансового забезпечення, яка розраховується як співвідношення корисності, отриманої від нього, та вартості, сплаченої підприємством для залучення певних джерел фінансового забезпечення або ж можливої їх альтернативного використання.

Таким чином, фінансове забезпечення інноваційної діяльності передбачає реалізацію заходів із залучення необхідного обсягу фінансових ресурсів для фінансування нововведень підприємства. Основним завданням фінансового забезпечення є прийняття рішень щодо визначення джерел ресурсів фінансування інноваційної діяльності, формування необхідних їх обсягів та оптимізації.

Узагальнюючи проаналізовані підходи, фінансове забезпечення інноваційної діяльності промислових підприємств можна визначити як сукупність економічних відносин, що виникають між суб'єктами інноваційної діяльності з приводу пошуку, залучення та ефективного використання фінансових ресурсів з метою отримання економічного ефекту із використанням організаційно-управлінських принципів, методів і форм впливу цих ресурсів на інноваційну діяльність.

Висновки. У науковій літературі існують різні підходи щодо визначення економічної сутності фінансового забезпечення інноваційної діяльності. На думку низки вчених, фінансове забезпечення є тотожним фінансуванню і має такі складові, як формування фінансових ресурсів з метою ефективного здійснення інноваційної діяльності та процес їх використання. Інші вчені чітко розмежовують процес формування фінансових ресурсів, який, на їх погляд, і є фінансовим забезпеченням, та процес фінансування, тобто використання фінансових ресурсів. На нашу думку, фінансове забезпечення інноваційної діяльності промислових підприємств – це сукупність економічних відносин, що виникають між суб'єктами інноваційної діяльності з приводу пошуку, залучення та ефективного використання фінансових ресурсів задля отримання економічного ефекту із використанням організаційно-управлінських принципів, методів і форм впливу цих ресурсів на інноваційну діяльність.

Перспективою подальших досліджень має стати формування теоретико-методологічних та концептуальних підходів щодо управління фінансовим забезпеченням інноваційної діяльності підприємств.

Література

1. Жаліло Я. А. Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави : монографія / Я. А. Жаліло. – К. : НІСД, 2009. – 336 с.
2. Москаль О. І. Фінансове забезпечення розвитку агропромислового виробництва регіону (на матеріалах Чернівецької області) : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. екон. наук : спец. : 08.04.01 / О. І. Москаль. – К., 2001. – 16 с.
3. Колодізев О. М. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку національної економіки : дис. ...д-ра екон. наук : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / О. М. Колодізев ; Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми, 2011. – 508 с.
4. Сокирська І. Г. Діагностика фінансового забезпечення діяльності підприємства / І. Г. Сокирська // Фінанси України. – 2003. – № 1. – С. 89–93.
5. Ільїна К. О. Формування системи фінансового забезпечення інноваційного розвитку у відкритій економіці України : автореф. дис. ...канд. екон. наук : 08.00.08 / Ільїна Катерина Олександрівна ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. – Ль., 2011. – 20 с.
6. Зінько Н. Я. Удосконалення банківського та небанківського фінансування інноваційної діяльності в Україні : автореф. дис. ...канд. екон. наук : 08.00.08 / Н. Я. Зінько ; НАН України, Ін-т регіон. дослід. – Ль., 2007. – 20 с.
7. Юркевич О. М. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності в економіці України : автореф. дис. ...канд. екон. наук : 08.04.01 / О. М. Юркевич ; Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. – К., 2006. – 20 с.
8. Онишко С. В. Механізм фінансового забезпечення інноваційного розвитку економіки України : автореф. дис. ...д-ра екон. наук : 08.04.01 / С. В. Онишко ; НАН України, Ін-т екон. прогнозування. – К., 2004. – 32 с.
9. Возняк Г. В. Інноваційна діяльність промислових підприємств та способи її фінансування в Україні : монографія / Г. В. Возняк, А. Я. Кузнєцова. – К. : УБС НБУ, 2007. – 183 с.
10. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 р. № 40-IV, редакція від 02.10.2011 р. на підставі 3715-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15>

Стаття надійшла до редакції 10 листопада 2012 року

УДК 330.1

Є. В. Смирнов,
старший викладач кафедри економіки підприємств
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана» (Україна)
s@edim.ua

ГУМАНІЗАЦІЯ СУТНОСТІ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА В ЕКОНОМІЧНІЙ ТЕОРІЇ

У статті проаналізовано тенденцію гуманізації сутності ресурсів підприємства в контексті економічної теорії. У результаті дослідження виділено основні етапи гуманізації та визначено їх особливості.

Ключові слова: ресурси, процес гуманізації, «ресурси минулого», «ресурси майбутнього», ресурси як можливості розвитку підприємства.

Е. В. Смирнов
ГУМАНИЗАЦИЯ СУЩНОСТИ РЕСУРСОВ
ПРЕДПРИЯТИЯ В ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ТЕОРИИ

В статье проанализирована тенденция гуманизации сущности ресурсов предприятия в контексте экономической теории. В результате исследования выделены основные этапы гуманизации и определены их особенности.

Ключевые слова: ресурсы, процесс гуманизации, «ресурсы прошлого», «ресурсы будущего», ресурсы как возможности развития предприятия.

Постановка проблеми. Інформаційна революція змінює світ: радикальні інновації прийшли в побут людини і формують її новітній світогляд. Життя у віртуальному світі стає все більш відчутною реальністю, і зв'язок з її матеріальними основами у жителів сучасних мегаполісів дедалі частіше обмежується телефонними та Інтернет-комунікаціями. Змінюється буття людини, і перш за все його базис – економіка.

Evgen Smirnov
HUMANIZING OF ESSENCE OF RESOURCES
OF ENTERPRISE IN ECONOMIC THEORY

In the article the tendency of humanizing of essence of resources of enterprise is analysed in the context of economic theory. As a result of research the basic stages of humanizing were selected and their features were defined.

Key words: resources, process of humanizing, «resources of the past», «resources of the future», resources as possibilities of development of enterprise.

Нова інформаційна економіка вже створила нових лідерів: компанії «Microsoft», «Apple», «Google», капіталізація яких сягає сотень мільярдів доларів, а матеріальні активи складають 15–20% ринкової вартості [1]. Закономірна рефлексія наукової думки викликала появу концепцій інформаційного суспільства та економіки знань як спроб осмислення глибини змін, що відбуваються сьогодні, і розробки методології моделювання майбутнього розвитку людства.